

MAQCAN CUMABAY POETİK SİSTEMİNDƏ SƏSLƏRİN TƏCƏSSÜMÜ

Nizami Məmmədov

Filologiya elmləri doktoru, professor
Bakı Slavyan Universiteti. Azərbaycan.
E-mail: nizami.mamedov@mail.ru

Xülasə. Təqdim olunmuş məqalədə biz həm Maqcan Cumabayın ümumi poetik yaradıcılığını, ictimai-siyasi fəaliyyətini, həm də onun əsl xalq ruhlu poeziyasını qidalandıran qazax mədəni-ədəbi mühitini təhlil etməyə can atmışıq. Qeyd etdiklərimizlə yanaşı, eyni zamanda onun qazax mədəniyyətinin inkişafında yazıçı, publisist, pedaqoq və yeni qazax ədəbiyyatının banilərindən biri kimi hansı rol oynadığını ortaya çıxarmağa səy göstərmişik. Onu da qeyd etmişik ki, Maqcan Cumabayın doğma xalqına əvəzsiz xidməti müəllifə son dərəcə baha başa gəlmişdir. Belə ki, bolşevizm nümayəndələri onun fəaliyyətində millətçilik əlamətləri gördüyündən, hakimiyət onu təqsirli bilərək, 19 mart 1938-ci ildə güllələnməyə məhkum etmişdir. Qazax alimləri, tarixçiləri və ədəbiyyatşünasları Abay Kunanbayevdən sonra Maqcan Cumabayı milli ədəbi-ictimai intibahın banilərindən biri hesab etməkdədirlər.
Açar sözlər: qazax mədəni-maarifçi mühiti, əzab və sarsıntılar, pantürkçü, strofa modeli, səs təşkili

Məqalə tarixçəsi: göndərilib – 03.05.2023; qəbul edilib – 25.05.2023

SOUND PERSONIFICATION IN THE POETIC SYSTEM OF MAGZHAN ZHUMABAY

Nizami Mammadov

Doctor of Philological Sciences, professor
Baku Slavic University. Azerbaijan.
E-mail: nizami.mamedov@mail.ru

Abstract. In this article, it is analyzed both the general poetic creativity, socio-political activity, and the Kazakh cultural and literary environment, which nourished the truly folk poetry of Magzhan Zhumabay. In addition to the above, at the same time, we show the role that he played in the development of Kazakh culture, as a writer, publicist, teacher, and also the founder of new Kazakh literature. Selfless service to the native people cost Magzhan Zhumabay dearly. Magzhan was sentenced to death by the Bolsheviks on March 19, 1938, because they saw nationalistic signs in his activities and found him guilty. Kazakh scientists, historians and literary critics after Abai Kunanbaev consider him one of the founders of the revival of social and literary thought.

Keywords: Kazakh cultural and educational environment, torment and concussion, pan-Turkist, stanza model, sound organization

Article history: received – 03.05.2023; accepted – 25.05.2023

Giriş / Introduction

Sovet ideologiyasının tüğyan etdiyi dövrdə qazax mədəni-tarixi, ictimai-maarifçi fikrinin dirçəlməsinə və inkişafına proletariat diktaturasını dəstəkləyənlərdən olmadığına görə, xalqın mədəni-mənəvi varlığının qorunmasına bütün canı-qanı ilə xidmət edənlərin adları ya yasaq edilirdi, ya da yalnız qara siyahıya salınaraq tənqid olunurdu. Onların sırasında qazax xalqının etnik-milliyət oyanışında əvəzsiz rol oynamış Əlixan Bukeyxanulı, Əhməd Baytursınulı, Mircakıp Dulatov, Cahənşə Dosmühəmmədov, Mustafa Şokay, Ualixan Tanaşev, Qabbas Seydalın, Sultanbek Koçanulı, Şahmərđan Kosşıqululı, Mühəmmədcan Tınışpayev, Sultanmahmud Torayqırov, Alimxan Yermekov, Xəlil Dosmühəmmədov, Rəhimcan Marsenulı, Muxtar Auezov, Smaqul Saduakasov, Yusufbəy Aymautov, Kundaybergen Cubanov və digərləri ilə yanaşı, həm də Maqcan Cumabay vardı (Orda, 2018, ss. 50-77). Adlarını çəkdiyimiz bu böyük şəxsiyyətlərin əksəriyyəti qazax siyasi təşkilatı hesab edilən “Alaş-Orda” cəmiyyətinin üzvləri olmaqla, doğma xalqın müstəqilliyi yolunda əvəzsiz fəaliyyət göstərmişlər. “Alaş-Orda”çıların əksəriyyəti sürgün və repressiyalara məruz qalsa da, sonrakı dövrlərdə SSRİ-də gedən yenidənqurma prosesləri başladıqdan sonra bu yenilməz milli xadimlərin öz doğma xalqının inkişafında nə qədər misilsiz rol oynadıqları daha çox göz önünə gətirilməyə başladı.

Əsas hissə / Main Part

Onlardan hər biri haqqında qazax müəlliflərinin çoxsaylı monoqrafik araşdırmaları, tədqiqat işləri, dissertasiyaları ortaya çıxmışdır. Qeyd etdiklərimiz Azərbaycan – Qazaxıstan etnik, milli, sosial, siyasi, ictimai, fəlsəfi, maarifçilik, mədəni, tarixi və digər əlaqələrin öyrənilməsinə bütün mühümlüylə ilə gündəmə gətirməkdədir. Bu baxımdan son dövrlərdə ortaya çıxan əsərlər diqqətəlayiqdir. Məsələn, bu sətirlərin müəllifinin 2018-ci ildə redaktorluğu və tərcüməsi ilə “Alaş Orda: Qazax dövlətçiliyinin tarixində əhəmiyyəti” (Orda, 2018), Uluslararası Türk Kültürü Təşkilatının dəstəyi ilə prof. Ramiz Əskərin çevirib tərtib etdiyi və ön sözü ilə nəşr olunmuş Türksoy kitabxanası seriyası – 36 cərgivəsində dahi qazax şairi, “Alaş-Orda”çı Maqcan Cumabayın 125 illiyinə həsr olunmuş “Maqcan Cumabay. Ölüm, mənə ağı de” (Жымабаев, Шолпан, 1912) və yenə də Türksoy – Uluslararası Türk Kültürü Təşkilatı Türksoy Kitabxanası seriyası – 37 cərgivəsində prof. Ramiz Əskərin çevirib tərtib etdiyi “Maqcan Cumabay. Türküstan” kimi kitablar xüsusilə qeyd edilməlidir.

Maqcan Cumabay qazax milli mədəniyyəti tarixinə şair, publisist, pedaqoq, yeni qazax ədəbiyyatının banilərindən biri kimi daxil olmuşdur. Onun yaradıcılıq irsini tədqiq edən alimlər Maqcanın qazax xalqı üçün mahiyyətini yüksək dəyərləndirirlər. Maqcanın bioqrafiyasında onun 1917-ci ildə (yayda və qışda) Orenburqda “Alaş” partiyasının və “Alaş-Orda” hökumətinin Ümumqazax qurultayında iştirakı mühüm rol oynayır. 1923-cü ildə Maqcan Türküstan Respublikasından Moskvadakı V.Bryusov adına Ali Ədəbi-Bədii İnstituta təhsil almağa göndərilir. Burada o, qazax yazıçılarının ədəbi birliyi olan “Alka”-nı yaradıb və həm də onun proqramını hazırlayıb. Lakin Maqcanın yaratdığı “Alka” və onun təşkilat üçün hazırladığı proqram bolşeviklərə görə millətçi əlaməti ilə seçildiyinə və sovet hökuməti üçün ziyanlı olduğuna görə ciddi tənqid edilir. Bütün bu tipli ittihamlara baxmayaraq, Maqcan Qazaxıstan şair və yazıçıları vahid bayraq altında birləşdirməyə səy göstərib, SSRİ Yazıçıları İttifaqının Birinci Qurultayı öz işinə başlayana qədər ona Qazaxıstan Yazıçıları İttifaqını yaratmaq nəsb olduğunu da qeyd etməliyik.

Maqcanın bütün həyatı əzablar və məhrumiyətlərlə müşayiət olunmuşdur. Sovet hökuməti onu milli baxışlarına görə, “Alaş-Orda”çı, pantürkist, yapon şpionu adları altında cinayət məsuliyyətinə cəlb etmiş, Petropavlovskidə yaxalayaraq, 10 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmişdir. Məhkəmə keçirilənə qədər o, Moskvadakı Butirski zindanında, bundan sonra Kareliyada və Arxangelskdə ömür çürütmüşdür. 1934-cü ildə Maqcan M.Qorki və onun arvadı Y.Peşkovaya məktub yazır. Onların vəkaləti əsasında Maqcan Cumabay 1936-cı ildə siyasi məhbusların saxlanıldığı Svirski düşərgəsindən azad edilir. Bundan cəmi il yarım sonra o, yenidən Almatıda tutulur və NKVD tərəfindən 19 mart 1938-ci ildə güllələnməyə məhkum edilir.

Maqcanın ikinci arvadı Züleyxa xanım 20 ildən yuxarı şairin arxivini ərinin bəraət qazanacağına inanaraq qoruyub saxlayır. Nəhayət, 8 iyul 1960-cı ildə Türkünstan Hərbi Dairəsinin tribunalı Maqcan Cumabaya ölümündən sonra bəraət verir. Beləliklə, onun şeirləri yenidən öz xalqının malına çevrilir.

Maqcanın şeirləri bütün dövrlərdə xalqın ürəyinin döyüntüsü kimi səslənirdi. Elə buna görə də qazax xalqı onun milli mədəniyyət qarşısında xidmətlərini heç vaxt unutmadı. Astanada, Almatıda, Göycədağda, Petropavlovskda küçələrə onun adı verildi. 2018-ci ildə isə, hətta Ankarada Maqcan Cumabayın abidəsi qoyuldu.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, Maqcanın fəaliyyəti çeşidli mədəniyyət, pedaqoji fikir və poeziya sahələrini çevrələyirdi. Məsələn, hələ 1922-ci ildə onun elmi məqalələrinin toplusunu əks etdirən “Pedaqogika” kitabı nəşr olunmuşdur (Жымабаев, 1922). Adını çəkdiyimiz kitab 1993-cü ildə Almatıda yenidən çapdan çıxmışdır (Жымабаев М., 1993). Maqcanın sağlığı dövründə onun iki şeirlər məcmuəsi də işıq üzü görmüşdü (Əskər, 2018), (Cumabay, 2018). Şairin reabilitasiyasından sonra isə bir neçə əsəri oxuculara təqdim olunmuşdur (Жымабаев, 1989).

Maqcan yaradıcılığının ilk illərindən “Qazax” qəzeti ilə əməkdaşlıq etməklə bərabər, həm də Omskda Müəllimlər Seminariyasında təhsil aldığı vaxtlarda “Birlik” Cəmiyyətinin yaradılmasında yaxından iştirak edir, digər tərəfdən “Balapan” adlı əlyazma jurnalının redaktə olunmasına köməklik göstərir. Yaradıcılığının ən gərgin və məhsuldar dövrü Daşkənddə olduğu 1922-ci ilə təsadüf edir. Həmin vaxtlar o, burada “Batır Bayan” poemasını yaradır və Türkünstanla bağlı şeirlər silsiləsi, Axansere, Buxar-jirau ilə əlaqədar məqalələr, Əbubəkir Divayevin fəaliyyətini əks etdirən materiallar çap etdirir. “Ağ yol” qəzeti və “Çolpan” jurnalı ilə yaxından əməkdaşlıq edir. Daşkənddə və Kazanda 1922-1923-cü illərdə Cumabayın bir-birinin ardınca onun istedadının mühüm tərəflərini parlaq şəkildə əks etdirən şeir məcmuələri işıq üzü görür.

Qazax ədəbiyyatşünaslarının fikrincə, Maqcan Cumabay lirik əsərlər ustası olmuşdur. Onun şeirlərində dünyəvi xoşbəxtlik və səadət görümlü şəkildə öz əksini tapır. Əsərlərinin əksəriyyətində poetik ehtirasının ən coşqun xüsusiyyətləri görünür. Şairin yaratdığı “Mənim arzum”, “Ölüm, mənə ağı de”, “Ey, Sərsəmbəy”, “Çovğunlu qaranlıq gecə” və s. kimi nümunələr qazax poeziyası kəhkəşanında özünə layiqli yer tutmaqdadır. Qeyd etdiklərimizlə yanaşı, Maqcanın yaradıcılığında simvolizmə meyil də özünü göstərməkdədir. Əksər qazax mədəniyyəti, ədəbiyyatı, ictimai və siyasi xadimləri belə fikirdədirlər ki, Maqcan Cumabayın fəlsəfi və vətəndaş lirikası öz doğma xalqının zəngin mənəvi irsinin parlaq aynasıdır. Yaradıcılığında fərdi baxışları kifayət qədər əks olunsada, o, həm də müəyyən mənada Abayın humanist ideyalarının davamçısı olmaqla xalqının maarifçiliyə yiyələnməsində böyük rol oynamışdır.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, 1923-1926-cı illərdə o, V.Y.Bryusovun Moskva Ədəbi-Bədii İnstitutunda təhsil aldığı illərdə M.Y.Lermontovun, M.Y.Koltsovun, K.D.Balmontun, D.S.Merejkovskinin, Vs.V.İvanovun, L.N.Mamin-Sibiryakın, M.Qorkinin, A.Blokun, eyni zamanda Avropa klassiklərindən İ.V.Hötenin, X.Q.Heynenin və digərlərinin əsərlərini qazax dilinə tərcümə edir. Bütün bunlar Maqcan Cumabay yaradıcılığının və irsinin qazax poetik mədəniyyətinin danılmaz hissəsi olduğunu sübut etməkdədir.

Bundan başqa, M.Cumabayı rus simvolisti Valeri Bryusovla müqayisə edirdilər. Hələ öz sağlığında, o, nəinki qazax oxucuları, həm də rus oxucuları mühitində qiymətləndirilirdi. Qazax ədəbiyyatşünaslarının sözlərinə görə, 1920-ci illərdə Maqcan Cumabay kimi dünya səviyyəli bir şairin səhrada ortaya çıxması yetərincə etiraf edilməkdə idi. Akademik Mambet Koygəldi kimi məşhur tarixçi alim, Qazaxıstanda Stalin repressiyaları ilə bağlı kitabın müəllifi, “Alaş” hərəkatı” məcmuəsinin baş redaktoru Maqcan Cumabayın yaradıcılığını bir neçə il ərzində təhlil edəndən sonra aşağıdakı qənaətə gəlmişdir: “Əgər biz XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəllərində milli dirçəliş epoxasının dahi şairi kimi Abay Kunanbayevin adını çəkirsə, əlbəttə, ondan sonra gələn Maqcan Cumabaydır. Məhz Maqcanın yaradıcılığında XX əsrin əvvəlləri qazax poeziyasının ən yaxşı tərəfləri özünü əks etdirmişdir... O, öz xalqının azadlığını onun maariflənməsi ilə yenidən doğulmasında görürdü” (Magzhan Zhumabayev).

Tədqiqatçı Ramiz Əskər yazır: “Maqcan qeyri-adi dərəcədə istedadlı şairdir. Onu həm imajist, həm futurist, həm formalist, həm dekadentçi, həm də simvolist adlandırmışlar. Bu hökmlər hamısı düz, hamısı yanlış, hamısı da şərtidir. Maqcanın stili, şeirlərinin məzmunu və forması orijinal və çox fərqlidir. Ona qədər qazax ədəbiyyatında belə şeylər yox idi. O, klassik Şərq üslubunda yazmırdı, yazdıqları tam Avropa stili də deyildi, onda Mayakovskinin təsiri yoxdur, Abayın, Şərq divan ədəbiyyatının da təsiri bariz deyil, o, Maqcandır” (Əskər, 2018, s. 14).

Ramiz Əskərin bu fikirlərinin təsdiqini şairin əsərləri ilə yaxından tanış olduqda daha yaxşı görmək mümkündür. Bunu biz Maqcanın “Mənə, ölüm, ağı de”, “Yel”, “Batan günün, atan danın nəğməsi”, “Od”, “Sür atını, Sərsəmbəy”, “Laylay”, “Cəmilə”, “N... albomuna”, “Məhəbbət nədir”, “Şeir qafiyəsi”, “Tapmaca”, “Biz ayrılıqda (G-yə)”, “Əski şəhər”, “Köpək”, “Çilim” və s. kimi nümunələrdə daha aydın hiss edə bilirik. “N. albomuna” şeirindən bir neçə parçaya nəzər salaq:

*Ötür ömür,
Min qəm yağdı
ömürə,*

*Ötür ömür
Ürək döndü
Kömürə.*

*Ömür ötür,
Şeir bitir,
Ürək kül.*

*Şair laldı,
Şaxta aldı,
Soldu gül. (Cumabay, 2018, s. 66).*

Gördüyümüz kimi, Maqcanın bu şeirində sözlərin və söz birləşmələrinin realizasiyasının özünəməxsus forması vardır. Və bu tipli şeir modeli, əslində, rus şairləri K.D.Balmontun, A.A.Fetin, F.İ.Tütçevin, A.A.Blokun, S.A.Yeseninin, V.V.Mayakovskinin, V.Y.Bryusovun, D.S.Merejkovskinin, V.Xlebnikovun poetik modeli üçün xarakterikdir. Maqcanın konkret strofa modeli və onu reallaşdırması poetik fikrin keyfiyyət göstəricisinin hərəkətini nəzərə alır. Belə yanaşma Maqcanın şeir modelində poetik mətnin ritminin qarşılıqlı hərəkəti hesabına daha çox dinamizmlə seçilməsi sayəsində baş verir, söz və söz birləşmələri vahid mənə-ritm rolunu oynamaq hesabına yaranır.

Maqcan Cumabayın şeirlərində mətnin səs təşkilinə, müxtəlif səslərin təkrarlanması nəticəsində mətnin strukturunda sözlər, strofalar və misraların arasındakı əlavə korrelyatlar mətn sıralarının üfüqi və şaquli sıraları arasında qarşılıqlı əlaqələri təmin edir. Dediklərimizi Cumabayın digər bir şeirindən gətirdiyimiz nümunə əsasında daha yaxşı nümayiş etdirə bilirik. “Laylay” şeirinə müraciət edək:

*Günüm – ayım,
Dayçam – dayım,
Uyu indi.*

*Bayırda yel,
Bax, yatır el.
Yuxun gəldi.*

*...Nazlı quzum,
Dan ulduzum,
Sözümə bax. (Cumabay, 2018, ss. 57-58)*

Nümunə gətirdiyimiz bu fraqmentdə bədii obrazların ritmi bir neçə səs sıralarının köməyi ilə yaradılır ki, onlar səs təkrirlərinin konsentrasiyası hesabına ortaya çıxır. “Laylay” şeirindəki mətnin səs, yaxud instrumentovka təşkili Maqcanın şeirlərində müxtəlif funksiyalar yerinə yetirir. Burada onlar səsin poetik frazalarda fonetik tərkibinə uyğun olaraq ümumi mənzərənin təşkilinə, səslənmənin naturalist baxımdan yenidən yaradılmasına, çətin, mürəkkəb semantik tapşırıqın yerinə yetirilməsinə, daxili səs obrazının, səs simvolizminin gücləndirilməsi məqsədi ilə edilə bilər.

Maqcan Cumabayın yuxarıda qeyd etdiyimiz hər iki – Bakı və Ankara nəşrlərinə daxil edilmiş şeirlərinin tərcüməsi türk xalqları ədəbiyyatı sahəsində yorulmadan çalışan türkoloq-alim, mütərcim Ramiz Əskərə aiddir və həmin şeirlərin Azərbaycan dilində səsləndirilməsi də tərcümə prinsiplərinə dərinlən bələd olan şəxsin məsuliyyətlə gördüyü işin adekvat mənzərəsini yaradır. Azərbaycanda nəşr olunmuş tərcümələrdən fərqli olaraq, Türkiyədə işıq üzü görmüş kitabda Ramiz Əskər tərcümənin orijinalının mahiyyətinə, ideyasına, məzmununa uyğun olub-olmamasını vizual hiss etmək üçün öz tərcüməsi ilə paralel olaraq, Maqcanın şeirlərinin orijinalını da oxucuya (eyni zamanda mütəxəssislərə) təqdim etməyi gərəkli hesab etmişdir. Bu isə, heç şübhəsiz ki, öz növbəsində Ramiz Əskərin tərcümə prinsiplərinin nə qədər doğru, adekvat olub-olmaması təsəvvürünü yaradır. Dediklərimizi Maqcanın “Qazax dili” şeirinin orijinalı və tərcüməsi üzərində illüstrasiya edək:

*Жарык көрмей жатсан узак, кен-тілім,
Таза, терек, өткір, кушти, кен тілім,
Тарап кеткен балаларынды бауырына
Ак колынмен тарта аларсын, сен тілім!* (Cumabay, 2018, s. 96)

Bu bəndi Ramiz Əskər oxuculara aşağıdakı kimi çatdırmağı daha məqbul hesab etmişdir:

*Sən ey qədim, zəngin, güclü, gen dilim,
Təmiz, dərin, iti, oynaq, şən dilim,
Dağılmış türk gənclərini bağına
Ağ alınlə yığıb topla, sən dilim!* (Cumabay, 2018, s. 97)

Mütərcimin orijinalda işlənmiş bəzi sözləri tərcümə mətninə daxil etməsi nəinki orijinaldan gələn tərəvəti, dilə olan məhəbbəti azaldır, əksinə, həm də ona yeni bir həyat bəxş edir. Ramiz Əskərin tərcüməsinə daxil edilmiş “türk” ifadəsi şeirin ekspressiyasını daha da yüksəldir, onun Azərbaycan oxucusu üçün əhəmiyyətliyinə pozitiv təsir göstərir. Maqcan Cumabayın əsərlərinin Azərbaycan tərcümələri haqqında xeyli fikirlər səsləndirmək mümkündür. Bunu deməyə Ramiz Əskərin məsuliyyətli tərcümələri əsas verir və gələcəkdə bu istiqamətdə hər hansı əsaslı təhlillərin aparılması da məqsəddəuyğundur.

Nəticə / Conclusion

Qazax xalqının mədəni-mənəvi həyatında nəzərəcarpacaq rol oynamış Maqcan Cumabayın yaradıcılığına nəzər salarkən, onun qazax milli mədəniyyətinin və ədəbiyyatının sərhədlərini genişləndirdiyini və çeşidli şeir qəliblərindən istifadə etməklə, ona yeni forma və məzmun gətirdiyinin şahidi oluruq. Elə buna görə də orijinal təfəkkürlü bu sənətkarın əsərlərinin təhlilinə bundan sonra da imkan olduqca yer ayırmağa çalışacağıq.

Ədəbiyyat / References

- Cumabay, M. (2018). *Ölüm, mənə ağı de*. Bakı: BXR.
Cumabay, M. (2018). *Türküstan*. Ankara.
Əskər, R. (2018). *Ölümü öldürən şair // Maqcan Cumabay. Ölüm, mənə ağı de*. Bakı: BXQR.

- Magzhan Zhumabayev. (tarixsiz). Bu <https://rus.azattyq.org/>:
 rus.azattyg.org.<https://rus.azattyq.org/magzhan-z...> mənbədən tapılıb
- Orda, A. (2018). *Qazax dövlətçiliyinin tarixində əhəmiyyəti*. Bakı : Şərq-Qərb.
- Жумабаев . (1922). *Педагогика*. Оренбург.
- Жумабаев. (1989). *Шығармалары (Произведения)*. Алма-Ата: Ин-т лит-ры и иск-ва АН Каз.
- Жумабаев, М. (1993). *Стихи Буклет (к 100-летию поэта. Пер. на рус. яз. Сост. К.Бакбергенов)*. Алма-Аты: Жазушы.
- Жумабаев, М. (1993). *Педагогика*. Алматы.
- Жумабаев, М. (2002). *Собр соч В трёх т.* Алма-Аты: Жазушы.
- Жумабаев, Шолпан . (1912). *Стихи* . Казань: Изд-во Каримовых.

ЗВУКОВОЕ ОЛИЦЕТВОРЕНИЕ В ПОЭТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЕ МАГЖАНА ЖУМАБАЯ

Низами Мамедов (Тагисой)

Доктор филологических наук

Бакинский Славянский Университет. Азербайджан.

E-mail: nizami.mamedov@mail.ru

Резюме. В данной статье анализируются как общее поэтическое творчество, общественно-политическая деятельность, так и казахская культурно-литературная среда, питавшая подлинно народную поэзию Магжана Жумабая. Помимо отмеченного, в то же время показана роль, которую он сыграл в развитии казахской культуры как писатель, публицист, педагог, а также основоположник новой казахской литературы. Бескорыстное служение родному народу дорого обошлось Магжану Жумабаю. Увидев в его деятельности националистические признаки, признав виновным, большевики 19 марта 1938 г. Магжана приговорили к расстрелу. Казахские учёные, историки и литературоведы после Абая Кунанбаева считают его одним из основоположников возрождения общественно-литературной мысли.

Ключевые слова: казахская культурно-просветительская среда, муки и лишения, пантуркист, модель строфы, звуковая организация, корреляты в текстовых рядах